

УДК 347.78.01

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.48>

ПРАВО НА ДОСТУП ДО ТВОРУ МИСТЕЦТВА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Романько А.І.

здобувач кафедри інтелектуальної власності,
інформаційного та корпоративного права,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID:0000-0002-2257-0472

Романько А.І. Право на доступ до твору мистецтва: проблеми правового регулювання.

Стаття присвячена правовому аналізу право на доступ до твору мистецтва. У статті проаналізовано особливості правового режиму твору мистецтва. Встановлено, що авторське право і право власності на матеріальний, об'єкт, в якому втілено твір мистецтва, не залежать одне від одного, і твір мистецтва, втілений в матеріальному об'єкті, може знаходитися у приватній власності іншого, ніж автор, суб'єкта. Встановлено, що твір мистецтва, як правило, існує в єдиному екземплярі, і саме ця його характеристика зумовлює особливості правової охорони, зокрема, законодавче закріплення права слідування як невідчужуваного права на одержання справедливої винагороди, як частки відрахувань від кожного продажу оригіналу художнього твору. Доведено, що право слідування є компенсацією автору у зв'язку з об'єктивною неможливістю тиражування твору мистецтва, на відміну від книг, інших творів. Обґрунтовано, що доступ до твору не є майновим правом автора, і автор може вимагати доступ до твору з метою пересвідчитися про збереженість твору та його стан. Доведено, що «доступ до твору» повинен охоплювати випадки використання твору у персональних виставках, експозиціях тощо; це право повинно також належати і спадкоємцям автора. Встановлено, що власник матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва, не має права відмовити автору в доступі до твору без достатніх підстав; при цьому власник матеріального об'єкта не зобов'язаний здійснювати його доставку авторові. Обґрунтовано необхідність закріплення законодавчого положення про те, що у разі відмови в доступі до твору автор може оскаржити її до суду. Обґрунтовано, що серед способів захисту прав у ст. 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права» доцільно передбачити можливість звернення автора з позовом про надання доступу до оригіналу твору образотворчого мистецтва, адже саме такий обов'язок кореспондуватиме праву автора на доступ до твору. Доведено, що право на доступ до твору мистецтва дуже важливе для його автора; це право включає в себе можливість огляду твору на предмет його схоронності, право вимагати надання твору для проведення персональних виставок та іншого публічного показу твору тощо. Доведено, що формалізація процедур доступу до твору та встановлення гарантій для обох сторін дозволить досягти балансу між інтересами автора і власника матеріального носія, забезпечуючи належний захист творчих прав та повагу до приватної власності. Для усунення прогалин правового регулювання та з метою наповнити право на доступ до твору мистецтва реальним змістом запропоновано закріпити його як окреме особисте немайнове право у ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Ключові слова: твір мистецтва, авторське право, справедлива винагорода, особисті немайнові права автора, захист прав.

Romanko A.I. The right to access to a work of art: problems of legal regulation.

The article is devoted to the legal analysis of the right to access a work of art. The article analyzes the features of the legal regime of a work of art. It is established that copyright and the right of ownership of a material object in which a work of art is embodied are independent of each other, and a work of art embodied in a material object may be in the private property of a subject other than the author. It is established that a work of art, as a rule, exists in a single copy, and it is this characteristic that determines the features of legal protection, in particular, the legislative consolidation of the right of resale as an inalienable right to receive fair remuneration, as a share of deductions from each sale of the original work of art. It is proved that the right of resale is compensation to the author in connection with the objective impossibility of replicating a work of art, unlike books and other works. It is substantiated that access to a work is not a property right of the author, and the author may demand access to the work in order to verify the preservation of the work and its condition. It is proven that "access to the work" should cover cases of use of the work in personal exhibitions, expositions, etc.; this right should also belong to the author's heirs. It is established that the owner of a material object

in which the original work of fine art is embodied does not have the right to deny the author access to the work without sufficient grounds; at the same time, the owner of the material object is not obliged to deliver it to the author. The need to enshrine a legislative provision stating that in the event of denial of access to the work, the author may appeal it to court is substantiated. It is substantiated that among the ways to protect rights in Art. 55 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" it is advisable to provide for the possibility of the author filing a claim for access to the original work of fine art, since it is such an obligation that will correspond to the author's right to access the work. It has been proven that the right to access a work of art is very important for its author; this right includes the possibility of inspecting the work for its safety, the right to demand the provision of the work for holding personal exhibitions and other public displays of the work, etc. It has been proven that formalizing the procedures for access to the work and establishing guarantees for both parties will allow achieving a balance between the interests of the author and the owner of the material medium, ensuring proper protection of creative rights and respect for private property. In order to eliminate the gaps in legal regulation and in order to fill the right to access a work of art with real content, it is proposed to enshrine it as a separate personal non-property right in Art. 11 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights".

Key words: work of art, copyright, fair remuneration, personal non-property rights of the author, protection of rights.

Постановка проблеми. Твір мистецтва – один з об'єктів авторського права. Відтак правова охорона інтелектуальної власності автора твору мистецтва здійснюється нормами авторського права. Як відомо, у сфері авторського права інтелектуальна власність автора охороняються з факту створення твору, без здійснення формальних публічних процедур (реєстрації, публічного засвідчення тощо). Державна реєстрація авторства може здійснюватися виключно за бажанням автора. З фактом такої реєстрації жодним чином не пов'язуються набуття, здійснення та захист прав автора твору мистецтва.

Разом з тим, слід ураховувати специфіку твору мистецтва як об'єкта правової охорони. Адже твір мистецтва існує, як правило, в одному-єдиному екземплярі, тому його тиражування об'єктивно неможливе. Саме на користь авторів творів мистецтва встановлене право слідування як своєрідна компенсація через неможливість масового поширення твору шляхом його копіювання. Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір мистецтва, не залежать одне від одного. Твір мистецтва, втілений в матеріальному об'єкті, може знаходитися у приватній власності певного суб'єкта. Відтак актуально дослідити співвідношення права власності на матеріальний об'єкт та права інтелектуальної власності на твір мистецтва, і запропонувати ефективні правові засоби для усунення можливої колізії інтересів приватного власника матеріального об'єкту і автора твору мистецтва.

Оновлене національне законодавство у сфері авторського права повною мірою враховує світові стандарти правової охорони інтелектуальної власності авторів творів мистецтва. Зокрема, у новому Законі України «Про авторське право і суміжні права» імплементовані положення Директиви 2001/84/ЄС про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва та інших актів ЄС у сфері авторського права. Закон значно розширив перелік творів мистецтва як об'єктів правової охорони. Відтак, дослідження новел правового регулювання є актуальним.

Стан дослідження. У вітчизняній та зарубіжній літературі містяться наукові дослідження щодо правової охорони твору мистецтва за законодавством України та правом ЄС. Зокрема, наукові дослідження щодо твору мистецтва та інших об'єктів авторського права здійснювалися такими науковцями як Капіца Ю.М., Орлюк О.П., Підпригора О.А., Стефанчук Р.О., Тарасенко Л.Л., Яворська О.С. Якубівський І.Є та інші. Однак переважна більшість наукових досліджень з даної проблематики здійснювалася без урахування реформи законодавства України у сфері авторського права, яка відбувалася у 2022 р., або ж в загальних рисах щодо об'єктів авторського права. Відтак наукові праці цих та інших вчених не містять наукового аналізу досліджуваної проблематики з урахуванням змін до законодавства про авторське право, що вказує на актуальність даного наукового дослідження. В науковій літературі питання правової охорони твору мистецтва зазвичай досліджувалися лише на рівні окремих наукових публікацій, що ґрунтувалися на за давнених станом на сьогоднішні правових підходах.

Метою даного дослідження є комплексний загальнотеоретичний аналіз права на доступ до твору мистецтва за законодавством України, визначення прогалів правового регулювання та висловлення пропозицій щодо їх вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Питання правової охорони інтелектуальної власності у різних сферах людської творчості повсякчас актуалізуються, що зумовлено низкою чинників: прагматичні

потреби творців захистити результати своєї творчої діяльності від будь-якого неправомірного використання; комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності; інтерес народу, нації, держави щодо забезпечення надійної правової охорони результатів інтелектуальної творчості у всіх її проявах [1, с. 259].

Твір образотворчого мистецтва є одним з об'єктів авторського права. Так, відповідно до п. 58 ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» твір образотворчого мистецтва – скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього дизайну (у тому числі сценічного дизайну, накреслення (дизайну) шрифтів) тощо. Законодавець вживає поняття «твір образотворчого мистецтва», розкриваючи це поняття через перелік об'єктів, які можуть бути творами такого виду. Твори мистецтва можуть створюватися як в письмовій, так і в цифровій формі, на що наголошують і в науковій літературі, зазначаючи, що переважна більшість об'єктів авторського права є зафіксована та використовується у цифровій формі [2, с. 62].

У науковій літературі зазначають, що твори мистецтва є окремою групою об'єктів авторського права, оскільки в численних положеннях Закону України «Про авторське право і суміжні права» йдеться про твори науки, літератури і мистецтва [3, с. 170].

Для автора твору мистецтва актуальним є питання про доступ до такого твору, адже, як зазначають в науковій літературі, існує нерозривний зв'язок твору з матеріальним предметом, який має самостійну цінність [4, с. 6]. Окрім того, митець (автор) зазвичай постає не лише як творець, а й як активний учасник правових, економічних та соціальних процесів, пов'язаних із твором мистецтва [5, с. 317]. Твір мистецтва, особливо, якщо йдеться про образотворче мистецтво, існує в єдиному екземплярі. Ця його особлива характеристика зумовлює і особливості правової охорони, зокрема, законодавче закріплення права слідування як невідчужуваного права на одержання справедливої винагороди, як частки відрахувань від кожного продажу оригіналу художнього твору (твору графічного чи пластичного мистецтва, такого як малюнок, колаж, картина, рисунок, гравюра, естамп, літографія, скульптура, gobelen, твір з кераміки та скла, фотографічний твір тощо), оригіналу рукопису літературного або музичного твору, наступного за продажем оригіналу, здійсненим автором. Право слідування є своєрідною компенсацією через об'єктивну неможливість тиражування твору мистецтва, на відміну від книг, наприклад.

Відтак, створений твір мистецтва може зберігатися в картинних галереях, приватних колекціях, музеях, інших місцях з публічним доступом чи без такого. За таких обставин автор може стикатися з труднощами у доступі до свого твору, наприклад, для організації персональної виставки тощо.

Згідно ст. 419 ЦК України право інтелектуальної власності та право власності на річ не залежать одне від одного; перехід права на об'єкт права інтелектуальної власності не означає переходу права власності на річ і навпаки. Якщо твір створюється на підставі договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності (ст. 1112 ЦК України), то оригінал твору образотворчого мистецтва, створеного за замовленням, переходить у власність замовника. При цьому майнові права інтелектуальної власності на такий твір залишаються за його автором, якщо інше не встановлено договором або законом.

Доступ до твору не є майновим правом автора. Автор може вимагати доступ з метою пересвідчитися про збереженість твору та його стан. У автора може виникнути потреба експонувати твір, що знаходиться у замовника, на персональній виставці. Відтак можлива колізія інтересів власника картини як матеріального об'єкта і автора як носія прав інтелектуальної власності. Одним із засобів усунення таких колізій є урегулювання усіх питань на договірному рівні між власником матеріального об'єкта, у якому втілений твір мистецтва, та його автором. Норми ч. 3 ст. 1112 ЦК України, які встановлюють можливість укладення такого договору, розраховані виключно, якщо на замовлення створюється оригінал твору образотворчого мистецтва.

Згідно ч. ч. 3, 4 ст. 10 Закону «Про авторське право і суміжні права» автор має право вимагати від власника матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва, доступ до свого твору з метою його відтворення (фотографування, виготовлення примірників твору, переробок тощо), за умови що це не порушує законні права та інтереси власника цього об'єкта. Видається, що «доступ до твору» мав би охоплювати і випадки використання твору у персональних виставках, експозиціях тощо. Знову ж таки слід враховувати і ту обставину, що авторські права можуть належати спадкоємцям. Тому їм теж варто надати право на доступ до твору їхнього спадкодавця. Причому домовленості між творцем (його спадкоємцями) та власником картини про надання дозволу на використання твору для організації персональних виставок могли б оформлюватися договором.

Власник матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва, не має права відмовити автору в доступі до твору без достатніх підстав. При цьому власник матеріального об'єкта не зобов'язаний здійснювати його доставку авторові. Варто закріпити норму про

те, що у разі відмови в доступі до твору автор може оскаржити її до суду. Порушення особистих немайнових та майнових авторських прав, так і створення загрози їх порушення, у тому числі прав на твір мистецтва, є підставою для їх захисту, водночас, як зазначають у науковій літературі, створення загрози для порушення права як підстава для його захисту не носить універсального характеру [6, с. 82].

У науковій літературі пропонується пред'являти позов про усунення перешкод в користуванні майном (негаторний позов), шляхом надання доступу до об'єкту. Зокрема, загальновідомо, що до предмету негаторного позову входить матеріально-правова вимога про усунення порушень права власності або іншого речового права, не пов'язаних із позбавленням володіння, тобто про усунення перешкод у здійсненні правомочностей користування та розпорядження майном [7, с. 260].

Відповідно до ст. 391 ЦК України, власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном. Негаторний позов – це вимога власника, який володіє річчю, про усунення перешкод у здійсненні користування і розпорядження нею. При цьому умовами для пред'явлення негаторного позову є: 1) власник, який звертається за захистом, зберігає майно у своєму володінні та вимагає від відповідача припинити протиправні дії щодо свого майна, які не пов'язані із порушенням володіння; 2) подається власником або титульним володільцем; 3) стосовно майна, яке знаходиться у власника (володільця); 4) інша особа заважає користуванню або розпорядженню цією річчю; 5) для створення таких перешкод немає правових підстав.

Тобто негаторний позов застосовуватиметься тільки, якщо йдеться про позов власника щодо майна, яке не вибуло з його законного володіння. Водночас, на нашу думку, якщо твір мистецтва вибув з володіння автора, останній не може звернутися саме з негаторним позовом, оскільки він передбачений книгою 3 ЦК України, яка не унормовує відносини інтелектуальної власності. Очевидно, потрібно застосовувати спеціальний спосіб захисту, передбачений ст. 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Із аналізу можливих способів, запропонованих в законі, до цього порушення підходить звернення з вимогою припинити порушення. Однак, саме припинення не буде ефективним способом захисту, адже автору потрібен доступ до об'єкту. Видається, що серед способів захисту прав у ст. 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права» доцільно також передбачити можливість звернення з позовом про надання доступу до оригіналу твору образотворчого мистецтва, адже саме такий кореспондуватиме праву на доступ.

Право на доступ до твору мистецтва (не тільки образотворчого) вельми важливе для його автора. Право на доступ має включати і можливість огляду твору на предмет його схоронності, вимагати надання твору для організації персональних виставок та іншого публічного показу тощо.

У цій ситуації досить легко порушити права як автора, так і власника твору мистецтва, адже не завжди можливо визначити межу, де право одного припиняється і починається право іншого суб'єкта. Сучасне законодавство не містить спеціальної процедури або обов'язкових критеріїв, за якими власник матеріального носія має надавати чи може відмовити у доступі до твору. Це створює простір для суб'єктивного трактування, що може призвести до зловживань.

У практиці можуть виникати такі проблеми: власник необґрунтовано відмовляє автору, мотивуючи це приватністю або незручністю; доступ до твору обмежується без пояснення причин; автор не має можливості залучити експерта чи адвоката; відсутні строки, у межах яких власник повинен відповісти на запит; не визначено механізм оскарження відмови.

Без законодавчого регулювання такі ситуації залишаються на розсуд сторін, що може створювати конфлікти та порушувати як право приватної власності, так і немайнові права автора.

Видається логічним закріпити на законодавчому рівні як гарантії для автора, так і для власника матеріального об'єкта, у якому втілено твір мистецтва. Серед гарантій для автора доцільно виділити:

1) Право на доступ у розумні строки. Закон має передбачати, що власник зобов'язаний надати автору доступ до твору в узгоджений або обґрунтовано запропонований строк, який не створює надмірних труднощів для сторін.

2) Право на супровід фахівця. Автор повинен мати можливість залучити експертів для оцінки стану твору, фіксації порушень чи здійснення консультацій.

3) Право вимагати огляду у разі підозри на спотворення. Якщо існують підстави вважати, що умови зберігання або експонування загрожують цілісності твору, автор повинен мати право ініціювати негайний огляд.

4) Процедура оскарження відмови. У разі відмови автор повинен мати можливість звернутися до суду, який оцінює обґрунтованість відмови та може зобов'язати власника забезпечити доступ.

Поряд з цим потрібно встановити і гарантії для власника, серед яких слід закріпити:

1) Доступ здійснюється лише за місцем знаходження твору. Власник не зобов'язаний доставляти твір авторові, що убезпечує його від ризиків, пов'язаних із транспортуванням.

2) Заборона втручання в матеріальну структуру твору. Автор під час доступу може здійснювати лише огляд; будь-які дії, які передбачають фізичне втручання (реставрація, очищення, переміщення), потребують окремої письмового погодження.

3) Дотримання режиму приватності та безпеки. Власник може обмежити присутність сторонніх осіб, фотографування приміщення або доступ до приватних зон, якщо це не перешкоджає реалізації права на огляд.

4) Підстави для відмови. Відмова допускається, якщо: твір перебуває на реставрації або тимчасово недоступний; доступ може завдати шкоди твору; доступ суперечить вимогам збереження твору; існують об'єктивні обставини, що роблять доступ неможливим у запропонований автором час.

На наш погляд, формалізація процедур доступу та встановлення гарантій для обох сторін дозволить досягти балансу між інтересами автора і власника матеріального носія. Запропонована модель може слугувати основою для подальшого вдосконалення законодавства, забезпечуючи належний захист творчих прав та повагу до приватної власності.

Для усунення прогалин правового регулювання та з метою наповнити право на доступ до твору мистецтва реальним змістом пропонуємо закріпити його як окреме особисте немайнове право у ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Пропонуємо доповнити ч. 1 п). 7 Закону нормами наступного змісту: «Автору твору мистецтва, його правонаступникам належить право доступу до твору».

Пропонуємо також доповнити ч. 3 ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права» нормами такого змісту: «Право доступу до твору мистецтва включає можливість огляду твору на предмет його схоронності, вимагати надання твору для організації персональних виставок та іншого публічного показу. Порядок доступу до твору може бути визначений умовами договору, укладеного між автором, його правонаступниками та власником матеріального об'єкта, у якому втілено твір. Автор, його правонаступники мають право залучати експертів для оцінки стану твору, фіксації порушень чи здійснення консультацій. Власник матеріального об'єкта, у якому втілений твір мистецтва, не може протидіяти залученню експертів для оцінки стану твору. Спори щодо доступу до твору мистецтва вирішуються в судовому порядку».

Окрім того, з метою усунення колізії інтересів між приватним власником матеріального об'єкта, у якому втілений твір мистецтва, та автором такого твору пропонуємо доповнити ч. 4 ст. 10 Закону України «Про авторське право і суміжні права» нормою такого змісту: «Автор, його правонаступники, здійснюючи право доступу до твору, несуть відповідальність за збереження твору перед власником матеріального об'єкта у порядку, встановленому законодавством».

Висновки. Твір мистецтва як об'єкт правової охорони з прийняттям Закону України «Про авторське право і суміжні права» у грудні 2022 р. отримав значне законодавче оновлення, що суттєво вдосконалило його правовий режим.

Встановлено, що твір мистецтва зазвичай існує в єдиному екземплярі, і ця його особлива характеристика зумовлює особливості правової охорони, зокрема, йдеться про законодавче закріплення права слідування як невідчужуваного права на одержання справедливої винагороди, як частки відрахувань від кожного продажу оригіналу художнього твору. Вважаємо, що право слідування є своєрідною компенсацією автору через об'єктивну неможливість тиражування твору мистецтва, на відміну від книг.

З метою вдосконалення правових можливостей автора твору мистецтва серед способів захисту прав у ст. 55 Закону України «Про авторське право і суміжні права» доцільно передбачити можливість автора твору звернутися до суду з позовом про надання доступу до оригіналу твору образотворчого мистецтва, адже саме такий обов'язок власника картини (іншого твору мистецтва) кореспондуватиме праву автора на доступ до цього твору.

Окрім того, запропоновано закріпити право на доступ до твору мистецтва як окреме особисте немайнове право автора у ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права», що дозволить усунути прогалини правового регулювання та наповнить це право реальним змістом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Яворська О.С., Тарасенко Л.Л. Інтелектуальна власність у сфері театрального мистецтва. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 2. С. 258-262. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2020.220583>.
2. Тарасенко Л.Л. Авторське право у цифрову епоху: основні тенденції і зміни. *Вісник Львівського університету. Серія Юридична*. 2022. № 75. С. 61-72. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2022.75.061>.
3. Самсін Р.І. Твори мистецтва, на які поширюється право слідування. *Наше право*. 2014. № 10. С. 169-176. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21

COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nashp_2014_10_32.pdf (дата звернення: 10.01.2026).

4. Чурпіта Г.В. Авторське право на твори образотворчого мистецтва. Автореф. дис. к.ю.н. Нац. у-тет. внутр. справ. Харків. 2004. 22 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/4088eb82-d8cf-4ced-805f-9d8c641dc66e> (дата звернення: 10.01.2026).
5. Панасенко І.М. Авторське право та інтелектуальна власність у сфері мистецтва. *АРТ-платформа*. 2025. № 11(1). С. 317-338. DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.1.11.2025.317-338>.
6. Яворська О.С. Захист авторських/суміжних прав у разі створення загрози їх порушення: теоретико-прикладні питання. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2023. № 76. С. 81-88. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2023.76.081>.
7. Заєць О.І. Особливості сучасної судової практики щодо негативного захисту прав на земельні ділянки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 259-264. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.40>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 12.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026

© Романько А.І., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0